

دانشگاه شهید چمران اهواز

خلاصه برنامه عملیاتی پنج ساله دانشکده باستان شناسی
بر مبنای برنامه راهبردی مصوب دانشگاه (۱۴۰۰-۱۳۹۶)

بانضمام

مطالعات طرح جامع دانشکده باستان شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز (پیشنهاد ساختار تشکیلاتی دانشکده)

تدوین:

مشاور رئیس دانشگاه در امور طرح و برنامه
کمیته برنامه ریزی عملیاتی

آذر ۱۳۹۸

این برنامه در وبگاه مدیریت نظارت، ارزیابی و تضمین کیفیت دانشگاه شهید چمران اهواز به آدرس
<https://scu.ac.ir/web/seo> قابل مشاهده و پیاده سازی می باشد.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

پیشگفتار

با عنایت به اهمیت حرکت برنامه ریزی شده دانشگاه شهید چمران اهواز در راستای نیل به اهداف بلند مدت خود ، تدوین اولین برنامه راهبردی دانشگاه (۱۴۰۰-۱۳۹۶) با هدایت معاونت طرح و برنامه و مشارکت بخش های مختلف از اواسط سال ۹۵ آغاز گردید و پس از فراز و فرودهای متعدد نهایتاً در تاریخ ۹۶/۱۱/۲۸ به تصویب هیات امنای دانشگاه رسید.

با برداشته شدن این گام اساسی، که بعنوان اولین تجربه در نوع خود قطعاً خالی از خلل نیست، گام های بعدی در این راستا باید با استحکام بیشتری برداشته شوند. به همین منظور مقرر گردید که سهم هر یک از بخش های دانشگاه در تحقق برنامه راهبردی کلی مشخص گردیده و تحت عنوان "برنامه های عملیاتی" در اختیار هر بخش گذارده شود. به منظور انجام این مهم جلسات متعددی با حضور مسئولین و کارشناسان برگزار شده که ماحصل آن تدوین برنامه های عملیاتی دانشکده ها می باشد. انتظار دارد که این برنامه عملیاتی منبهد سرلوحه همه فعالیت های دانشکده ها اعم از آموزشی، پژوهشی، فرهنگی و ... قرار گیرد. کلیه مسئولین محترم، اعضای هیات علمی گراندقدر و کارکنان عزیز موظفند تمام همت و تلاش خود را در راستای اجرایی کردن برنامه های ارائه شده به کار گیرند.

دفتر نظارت ، ارزیابی و تضمین کیفیت دانشگاه مکلف است که سازوکار مناسب را به منظور پایش پیشرفت برنامه در کلیه بخش ها طراحی نموده و به صورت ادواری در مقاطع زمانی شش ماهه نسبت به ارائه گزارش پیشرفت برنامه اقدام نماید. بدیهی است که نتایج حاصل از این ارزیابی ها منبهد مبنای تصمیم گیری در خصوص نحوه عملکرد واحدهای مختلف قرار خواهد گرفت و نقش مهمی در انتصاب مسئولین، تخصیص اعتبارات و تأمین امکانات ایفاء خواهد نمود.

پیشرفت روزافزون میهن عزیز اسلامی و توفیق و سربلندی همه همکاران محترم را از درگاه ایزد منان مسئلت دارد.

رئیس دانشگاه

دکتر غلامحسین خواجه

سیمای کلی نخستین برنامه راهبردی دانشگاه شهید چمران اهواز (۱۳۹۶-۱۴۰۰)

بیانیه مأموریت^۱:

تلاش برای بهبود کیفیت و کمیت تربیت نیروی انسانی متخصص موردنیاز محلی و ملی و بین‌المللی
مساعده علمی و آموزشی در اجرای برنامه‌های توسعه محلی و ملی و بین‌المللی
ارتقای دانش و بینش گروه‌های ذینفع در حوزه‌های مرتبط
تولید و نشر علم و دانش در سطح ملی و بین‌المللی
ارائه مشاوره و خدمات علمی در سطح بومی، ملی و بین‌المللی
همکاری و تبادل و اشتراک دانش و اطلاعات با کلیه مراکز علمی و پژوهشی خارج از دانشگاه اعم از داخلی و خارجی

چشم‌انداز^۲:

تعالی جایگاه دانشگاه شهید چمران اهواز در جمع دانشگاه‌های کشور و دستیابی به مرتبه‌ای شایسته این دانشگاه که ریشه در تاریخ باستانی ایران دارد به طوری که از نظر کیفیت فعالیت‌های آموزشی ملی و بین‌المللی بتواند جزء یکی از ۱۰ دانشگاه برتر جامع کشور بر اساس نظام رتبه بندی ISC باشد.

اهداف کلان برنامه راهبردی^۳:

ارتقای موقعیت دانشگاه در سطح منطقه، ملی و بین‌المللی به عنوان قدیمی‌ترین دانشگاه باستانی ایران، و بخشی از افتخارات عظیم و باشکوه تاریخ تمدن و فرهنگ ایران زمین و یکی از ۵ دانشگاه قدیمی در دوران مدرن ایران (تاسیس ۱۳۳۴)
توسعه و تقویت نظام پذیرش و تربیت و تبادل دانشجویان داخلی و خارجی
جذب و توانمندسازی اعضای هیئت‌علمی دانشگاه شهید چمران اهواز
توسعه و ارتقای برنامه درسی با رویکرد بین‌المللی
توسعه و تقویت تحقیقات و مطالعات ملی و بین‌المللی
گسترش روحیه نوآوری و کارآفرینی و تجاری‌سازی دستاوردهای پژوهشی و فناوری
توسعه نظام بهینه مدیریت دانش، حقوقی، ساختاری و تعاملی دانشگاه در راستای ایفای نقش به‌عنوان یکی از دانشگاه‌های باستانی و جامع کشور

^۱ برگرفته از فصل اول برنامه راهبردی دانشگاه، صفحه ۹

^۲ برگرفته از فصل اول برنامه راهبردی دانشگاه، صفحه ۱۰

^۳ برگرفته از فصل سوم برنامه راهبردی دانشگاه، صفحه ۵۵

فراهم‌سازی بسترها و راهکارهای جذب منابع مالی همراه با بهره‌وری و انضباط مالی متناسب با چشم اندازهای اقتصاد مقاومتی توسعه ساختاری و تقویت زیرساخت‌ها و فضای فیزیکی و آموزشی و تجهیزاتی و خوابگاهی دانشگاه در راستای ایفای نقش به‌عنوان یکی از دانشگاه‌های جامع کشور

افزایش رضایت ذینفعان (دانشجویان، بازار کار، اعضای هیئت علمی، کارکنان و سیاست‌گذاران آموزش عالی و مدیران استانی)

توسعه مشارکت‌های فرهنگی و غنی‌سازی فرهنگی اجتماعی در درون و بیرون دانشگاه

توسعه و تقویت نظام فناوری اطلاعات و ارتباطات هم‌راستا با اهداف استراتژیک دانشگاه

تقویت مسئولیت اجتماعی و بهبود محیط‌زیست دانشگاه

بهبود همکاری و توسعه و تقویت تعاملات و همکاری‌های بین‌المللی و ملی/استانی و محلی

فصل اول

برنامه راهبردی دانشکده باستان شناسی:

حوزه آموزشی و تحصیلات تکمیلی

برنامه راهبردی حوزه آموزشی و تحصیلات تکمیلی

بیانیه مأموریت^۱:

تلاش برای بهبود کیفیت و کمیت تربیت نیروی انسانی متخصص موردنیاز محلی و ملی و بین‌المللی مساعادت علمی و آموزشی در اجرای برنامه‌های توسعه محلی و ملی و بین‌المللی ارتقای دانش و بینش گروه‌های ذینفع در حوزه‌های مرتبط تولید و نشر علم و دانش در سطح ملی و بین‌المللی

چشم‌انداز^۲:

تعالی جایگاه دانشگاه شهید چمران اهواز در جمع دانشگاه‌های کشور و دستیابی به مرتبه‌ای شایسته این دانشگاه که ریشه در تاریخ باستانی ایران دارد به طوری که از نظر کیفیت فعالیت‌های آموزشی ملی و بین‌المللی بتواند جزء یکی از ۱۰ دانشگاه برتر جامع کشور بر اساس نظام رتبه بندی ISC باشد.

اهداف کلان^۳:

گسترش و توسعه رشته‌ها و متناسب‌سازی تحصیلات تکمیلی در راستای نیازهای جامعه و استان در حوزه های نفت و پتروشیمی، کشاورزی و خدمات بازرگانی
تعدیل و منطقی نمودن ظرفیت پذیرش دانشجو متناسب با توانمندی‌ها و ترکیب هرم اعضای هیئت‌علمی هر گروه
بازنگری متون، محتوا و برنامه‌های آموزشی و درسی دانشگاهی مبتنی بر آموزه‌ها و ارزش‌های دینی و هویت اسلامی - ایرانی و انقلابی با بهره‌گیری از آخرین دستاوردهای دانش بشری، با اولویت نیاز بازار کار
جذب و حفظ اعضای هیئت‌علمی توانمند
کیفی سازی فضای آموزشی و تجهیزاتی دانشکده‌ها
تجهیز دانشکده‌ها به فن‌آوری‌های نوین آموزشی و کمک‌آموزشی
توانمندسازی اعضای هیئت‌علمی در حوزه‌های دانشی، مهارتی و عقیدتی

^۱ برگرفته از فصل چهارم برنامه راهبردی دانشگاه، صفحه ۶۲

^۲ برگرفته از فصل چهارم برنامه راهبردی دانشگاه، صفحه ۶۲

^۳ برگرفته از فصل سوم برنامه راهبردی دانشگاه، صفحه ۵۶

گسترش همکاری‌های علمی و آموزشی در سطح بین‌المللی با اولویت کشورهای هم‌جوار استان
جذب دانشجویان برخوردار از توانمندی‌های علمی
راه‌اندازی و توسعه دوره‌های تخصصی پژوهش و تقاضا محور
توزیع منطقی ساعات تدریس بین اعضای هیئت علمی
ارتقای سطح کیفی برنامه‌های آموزشی و پژوهشی
ارتقای سطح کیفی پایان‌نامه‌های دانشجویی و هدایت آن‌ها به سمت نیازهای جامعه

جدول ۱. تعداد رشته های جدید دانشکده باستان شناسی از ۱۳۹۶ لغایت ۱۴۰۰ بر حسب مقاطع تحصیلی آن*

دانشکده	مقطع	تعداد رشته ها در سال ۹۴-۹۵	تعداد رشته های جدید (تصویر پنج سال آینده)				
			۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۱۴۰۰
باستان شناسی	کارشناسی	۱	۰	۱	۰	۰	۰
	کارشناسی ارشد	-	۰	۰	۰	۰	۰
	دکتری	-	۰	۰	۰	۰	۰
	جمع	۱	۱	۰	۰	۰	۰

* برگرفته از برنامه راهبردی دانشگاه، جدول ۱۸ صفحه ۶۵

جدول ۲. برنامه توسعه (ایجاد) رشته/گرایش های مختلف دانشکده باستان شناسی (۱۳۹۶-۱۴۰۰)*

گروه آموزشی	مقطع	تعداد رشته ها در سال ۹۴-۹۵	ایجاد رشته	نام رشته های جدید (تصویر پنج سال آینده)				
				۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۱۴۰۰
باستان شناسی	کارشناسی	۱	نام رشته و گرایش	۰	مرمت آثار تاریخی**	۰	۰	۰
	کارشناسی ارشد	-	نام رشته و گرایش	۰	۰	۰	۰	۰
	دکتری	-	نام رشته و گرایش	۰	۰	۰	۰	۰
	جمع کل دانشکده	۱	۱	۱	۰	۱	۰	۰

* برگرفته از برنامه راهبردی دانشگاه، جدول ۳۶ صفحه ۸۳

** برگرفته از گزارش مطالعات طرح جامع دانشکده باستانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز- پیشنهاد ساختار تشکیلاتی دانشکده، دکتر روح الله مجتهد زاده، زمستان ۹۷. با توجه به راه اندازی رشته "مرمت ابنیه تاریخی" در دانشگاه صنعتی جندی شاپور دزفول و جهت جلوگیری از تداخل کاری، راه اندازی گرایش "مرمت آثار تاریخی" در دانشکده باستان شناسی مد نظر قرار گرفته است.

جدول ۳: وضعیت دانشجویی دانشکده باستان شناسی در سال تحصیلی (۹۵-۹۶)*

وضعیت دانشجویی / گروه	پذیرفته شدگان			شاغل به تحصیل			دانش آموزان	
	کارشناسی	کارشناسی ارشد	دکترا تخصصی	کارشناسی	کارشناسی ارشد	دکترا تخصصی	کارشناسی	دکترا تخصصی
باستان شناسی	۰	۰	۰	۴۴	۰	۰	۰	۰
جمع	۰	۰	۰	۴۴	۰	۰	۰	۰

جدول ۴: برآورد تعداد دانشجو به تفکیک گروه آموزشی و مقطع تحصیلی*

گروه	تعداد دانشجو (تصویر پنج سال آینده)				
	مقطع	۹۵-۹۶	۹۶-۹۷	۹۷-۹۸	۹۸-۹۹
باستان شناسی	کارشناسی	۴۴	۵۹	۹۹	۱۳۹
	کارشناسی ارشد	۰	۰	۰	۰
	دکتری	۰	۰	۰	۰
	جمع	۴۴	۵۹	۹۹	۱۳۹

فصل دوم

برنامه راهبردی دانشکده باستان شناسی:

حوزه پژوهشی و فناوری

برنامه حوزه پژوهشی و فناوری^۱

بیانیه ماموریت^۲:

انجام پژوهش های نظری و کاربردی مربوط به دانشگاه و پروژه های تحقیقاتی بیرون از دانشگاه

چشم انداز^۳:

توسعه و همکاری با نهادها و مراکز علمی اقتصادی و صنعتی در سطح ملی و بین المللی، رسیدن به جمع ۱۰ دانشگاه برتر در حوزه پژوهشی و قطب برتر پژوهشی

اهداف کلان^۴:

ایجاد شرایط مطلوب برای کاربردی کردن و تجاری سازی تولیدات علمی، انجام مگا پروژه های تحقیقاتی و ارتباط منسجم با صنعت و بازار کار
ارتقاء جایگاه پژوهش و فناوری دانشگاه برای رسیدن به جمع ۱۰ دانشگاه برتر در حوزه پژوهش و فناوری
افزایش کمی و کیفی فعالیت های پژوهشی و افزایش تولیدات علمی در نمایه های بین المللی
همسو نمودن فعالیت های پژوهشی با نیازهای کشور و جذب اعتبارات پژوهشی و فناوری از بیرون
گسترش روحیه نوآوری، کارآفرینی، مهارت آموزی و تجاری سازی دستاوردهای پژوهشی و فناوری
ارتقا و توسعه تجهیزات آزمایشگاهی و کارگاهی و گسترش خدمات به بیرون دانشگاه
توسعه فناوری اطلاعات و سیستم های اتوماسیون در جهت کارآمد نمودن سامانه های اطلاعاتی
نیازسنجی و توسعه متوازن و مستمر منابع اطلاعاتی علمی

^۱ با توجه به نوپا بودن دانشکده، برنامه های حوزه پژوهشی و فناوری برای آن منظور نشده است.

^۲ برگرفته از برنامه راهبردی دانشگاه، صفحه ۹۰

^۳ برگرفته از برنامه راهبردی دانشگاه، صفحه ۹۰

^۴ برگرفته از برنامه راهبردی دانشگاه، صفحه ۹۰

فصل سوم

برنامه راهبردی دانشکده باستان شناسی:

حوزه فرهنگی اجتماعی

برنامه حوزه فرهنگی اجتماعی^۱

بیانیه ماموریت^۲:

ارتقای سطح فرهنگی دانشگاهیان به عنوان اعضای جامعه، گسترش روحیه مشارکت جمعی و کار گروهی، شکوفایی و پرورش استعدادهای فرهنگی، هنری، مذهبی و اجتماعی دانشگاهیان خصوصاً دانشجویان.

چشم انداز^۳:

توسعه همکاری با نهادها، مراکز و موسسات فرهنگی، هنری، اجتماعی و مذهبی در سطح استانی، منطقه ای و ملی، رسیدن به جمع ۱۰ دانشگاه برتر در حوزه فرهنگی و اجتماعی و قطب برتر فرهنگی و اجتماعی.

اهداف کلان^۴:

ایجاد محیطی پویا، خلاق و بانشاط برای پرورش دانشجویان و دیگر اقدار دانشگاهی مستعد در زمینه‌های فرهنگی، هنری، اجتماعی و مذهبی

تعمیق و گسترش فرهنگ ایرانی و اسلامی در سطح جامعه دانشگاهی

تقویت اعتمادبه‌نفس و آماده‌سازی و امید به آینده در دانشجویان برای ورود به بازار کسب‌وکار

تقویت فرهنگ مصرف بهینه و حفظ محیط‌زیست در راستای ایجاد دانشگاه سبز

ارتقای رتبه فرهنگی دانشگاه شهید چمران اهواز در رتبه‌بندی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

^۱ با توجه به نوپا بودن دانشکده، برنامه های حوزه فرهنگی و اجتماعی برای آن منظور نشده است.

^۲ برگرفته از برنامه راهبردی دانشگاه، صفحه ۱۲۲

^۳ برگرفته از برنامه راهبردی دانشگاه، صفحه ۱۲۲

^۴ برگرفته از برنامه راهبردی دانشگاه، صفحه ۱۲۲

فصل چهارم

برنامه راهبردی دانشکده باستان شناسی:

حوزه روابط بین الملل

برنامه حوزه روابط بین الملل

بیانیه ماموریت:

دانشگاه شهید چمران اهواز دانشگاهی جامع است که دسترسی محلی را به برنامه های کارشناسی و تحصیلات تکمیلی فراهم می کند و با تاکید بر پژوهش، خدمات با کیفیت بالا در حوزه های علمی، اجتماعی، اقتصادی، و فرهنگی در گستره محلی، ملی، منطقه ای و بین المللی ارائه می دهد.

چشم انداز:

دانشگاه شهید چمران اهواز یکی از پنج دانشگاه پیشگام در زمینه روابط بین الملل است و دارای تعامل پویا و سازنده با مراکز علمی و فرهنگی ملی و بین المللی باشد.

اهداف کلان^۱:

توسعه و تقویت نظام پذیرش و تربیت و تبادل دانشجویان خارجی (جذب کمی و کیفی دانشجویان خارجی به ویژه از کشورهای همسایه

جذب و توانمندسازی اعضای هیئت علمی دانشگاه شهید چمران اهواز

توسعه و ارتقای برنامه درسی با رویکرد بین المللی

توسعه و تقویت تحقیقات و انتشارات بین المللی

توسعه و تقویت تعاملات و همکاری های بین المللی و ملی/استانی و محلی

توانمندسازی دانشجویان دانشگاه شهید چمران در راستای حضور در بازار کار بین المللی

توانمندسازی کارکنان دانشگاه در راستای بین المللی سازی

توسعه و بازنگری قوانین ، تقویت زیرساخت ها و نظام های حمایتی و تشویقی مدیریتی دانشگاه در راستای بین المللی سازی

تدوین برنامه کسب و کار بین المللی شدن دانشگاه شهید چمران اهواز

^۱ با توجه به نوپا بودن دانشکده، برنامه های حوزه روابط بین الملل برای آن منظور نشده است.

^۲ برگرفته از برنامه راهبردی دانشگاه، صفحه ۱۰۱

فصل پنجم

برنامه راهبردی دانشکده باستان شناسی:

حوزه پشتیبانی

(اداری و مالی)

برنامه حوزه پشتیبانی (اداری و مالی)

بیانیه ماموریت^{۱۷}:

ارائه خدمات و پشتیبانی از فعالیت های سایر حوزه های دانشگاه جهت نیل به اهداف از پیش تعیین شده هر یک از واحدها

چشم انداز^{۱۸}:

فراهم ساختن زمینه های ارتقاء جایگاه دانشگاه و ارتقاء شأن و منزلت همه اقشار دانشگاهی اعم از اعضای هیات علمی، کارکنان و دانشجویان با به کار گیری همه امکانات ملیو استانی، برون سپاری فعالیت ها و استفاده از ظرفیت های بخش خصوصی و ارائه خدمات بهتر به همه اعضای خانواده زرگ دانشگاه

اهداف کلان^{۱۹}:

برای شناسایی و جذب منابع مالی کافی و مطمئن در جهت استقلال مالی دانشگاه
طراحی و استقرار نظام جذب، به کارگماری، توسعه منابع انسانی (آموزش، ارزیابی عملکرد، انتصاب و ارتقا و جانشین پروری، مدیریت استعداد) و انگیزش و نگهداشت نیروی انسانی دانشگاه
تدوین تراز نیروی انسانی دانشگاه (هیئت علمی و کارکنان)
طراحی نظام مدیریت دانش در دانشگاه
بهبود کمی و کیفی ارائه خدمات رفاهی به همه نیروهای انسانی شاغل در دانشگاه

^{۱۷} برگرفته از برنامه راهبردی دانشگاه، صفحه ۱۳۲

^{۱۸} برگرفته از برنامه راهبردی دانشگاه، صفحه ۱۳۲

^{۱۹} برگرفته از برنامه راهبردی دانشگاه، صفحه ۱۳۲

جدول ۵. پیش‌بینی جذب و بازنشستگی هیئت‌علمی دانشکده باستان‌شناسی شوش (۱۳۹۶-۱۴۰۰)

جمع کل هیئت‌علمی در پایان برنامه	جمع کل جذب و بازنشسته شده‌ها در طول برنامه	تعداد جذب اعضای هیئت‌علمی (تصویر پنج سال آینده)					وضعیت	تعداد اعضای هیئت‌علمی در سال ۹۴-۹۵	گروه
		۱۴۰۰	۹۹	۹۸	۹۷	۹۶			
۵	۵	۱	۱	۱	۱	۱	جذب	۰	باستان‌شناسی
	۰	۰	۰	۰	۰	۰	بازنشسته		

جدول ۶: وضعیت نیروی انسانی دانشکده باستان‌شناسی (هیات علمی و غیر هیات علمی) و دانشجویان (۱۳۹۶-۱۴۰۰)

سال	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۱۴۰۰
کارمند	۱	۲	۳	۴	۵
عضو هیات علمی	۱	۲	۳	۴	۵
دانشجو	۴۴	۵۹	۹۹	۱۳۹	۱۳۵
نسبت هیات علمی به کارمند	۱	۱	۱	۱	۱
نسبت دانشجو به هیات علمی	۴۴	۲۹/۵	۳۳	۳۴/۷۵	۲۷
نسبت دانشجو به کارمند	۴۴	۲۹/۵	۳۳	۳۴/۷۵	۲۷

۲۰. بدلیل فقدان جداول عملیاتی در برنامه حوزه اداری و مالی (پشتیبانی) دانشگاه (فصل هشتم برنامه راهبردی)، اطلاعات این جدول توسط کمیته برنامه ریزی عملیاتی برآورد شده و در برنامه عملیاتی حاضر درج گردیده‌اند. لازم بذکر است نیروهای انسانی مورد نیاز دانشکده بر اساس نرم‌های استاندارد توسط مدیریت نظارت، ارزیابی و تضمین کیفیت دانشگاه به صورت جداگانه محاسبه شده و با نیازهای اعلام شده مطابقت داده خواهند شد.

پروستا:

مطالعات طرح جامع دانشکده باستان شناسی

دانشگاه شهید چمران اهواز

پیشنهاد ساختار تشکیلاتی

دانشکده

دانشکده مهندسی

گروه معماری

«مطالعات طرح جامع دانشکده باستان‌شناسی دانشگاه شهید

چمران اهواز – شوش»

گزارش مقدماتی: پیشنهاد ساختار تشکیلاتی دانشکده

کارفرما: دانشگاه شهید چمران اهواز

شماره طرح: ---

مجری مسؤول: روح‌اله مجتهدزاده (عضو هیات علمی گروه معماری)

زمستان ۹۷

فهرست

شماره صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۲	۱- پیشینه باستان‌شناسی در ایران
۵	۲- پیشینه دانشگاهی باستان‌شناسی در ایران
۵	۲-۱. پیشینه رشته باستان‌شناسی در دانشگاه شهید چمران اهواز
۷	۳- ساختار رشته باستان‌شناسی در دانشگاه‌های ایران
۹	۴- ساختار رشته باستان‌شناسی در دانشگاه‌های خارج از ایران
۱۰	۵- پیشنهاد ساختار تشکیلاتی دانشکده باستان‌شناسی دانشگاه شهید چمران
۱۳	منابع و مآخذ

فهرست جداول و نمودارها

۷	جدول ۳-۱. گروه‌های باستان‌شناسی در دانشگاه‌های ایران
۱۰	جدول ۵-۱. رشته‌های سازگار با باستان‌شناسی
۱۲	نمودار ۵-۱. ساختار پیشنهادی دانشکده باستان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز

طراحی محیط مصنوع بدنه اصلی دانش معماری است که خود شاخه‌ها و شعبه‌های متعددی دارد. «طراحی محیط‌های یادگیری» و «طراحی در بناها و محوطه‌های تاریخی» دو شعبه مهم از این شعبه‌ها هستند که هر یک دارای ابعاد تخصصی و ظرائف فراوانی است. پیداست که اگر بنایی چنان باشد که موضوع آن در فصل مشترک هر دو شاخه فوق‌الذکر قرار داشته باشد، طراحی‌اش اهمیت و حساسیت به مراتب بیشتری را دارا خواهد بود. «دانشکده باستان‌شناسی دانشگاه شهید چمران» در شهر تاریخی و باستانی شوش دارای چنین ویژگی‌ای است و همین امر وسواس و حساسیت فراوانی را در فرایند طراحی بنا می‌طلبد.

این دانشکده از یک سو در شهر شوش به عنوان یکی از کانون‌های تمدنی ایران باستان و از مواریث مشترک بشری قرار دارد و از سوی دیگر به دانشگاه شهید چمران اهواز به عنوان یکی از نخستین دانشگاه‌های مدرن و مجهز ایران معاصر وابسته است. این دو ویژگی باعث می‌شود تا طراحی بناهای دانشکده علاوه بر مسائل عملکردی و اداری، محتاج تحقیقی دقیق و موشکافانه در ویژگی‌های فرهنگی و میراثی چنین بنایی باشد. با عنایت به این مهم ریاست محترم دانشگاه شهید چمران اهواز بر آن شد تا طرح مطالعاتی دانشکده باستان‌شناسی شوش را در قالب یک طرح پژوهشی به گروه معماری این دانشگاه واگذار نماید. در راستای انجام این طرح تا کنون مطالعات پایه، امکان‌سنجی، تحلیل سایت و پیشنهاد لکه‌گذاری اولیه پروژه انجام یافته که بخشی از نتایج آن پیش از این و در قالب ارائه حضوری، طی جلسه مورخ ۹۷/۱۰/۱۱ عرضه شد. از آنجا که در فرایند لکه‌گذاری کلیه فضاهای اصلی و جانبی مورد نیاز دانشکده باستان‌شناسی اعم از دانشکده، خوابگاه، سلف، کتابخانه، موزه، آزمایشگاه و نظایر آن دیده شده و حوزه‌های مستقلی به آنها اختصاص یافته بود، در جلسه مزبور مقرر گردید تا ادامه پروژه با تمرکز بر طراحی دانشکده باستان‌شناسی پیش رود.

در طراحی فضای دانشکده اولین گام تهیه برنامه فیزیکی و فضایی آن است که این برنامه خود موقوف به روشن بودن ساختار تشکیلاتی بناست. براساس مطالعات صورت گرفته در سوابق تأسیس دانشکده باستان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز و مصاحبه‌های به عمل آمده با معاونین محترم آموزشی، پژوهشی، و طرح و برنامه دانشگاه، چنین ساختاری در حال حاضر وجود ندارد. بنابراین لازم است تا در اولین گام ساختار تشکیلاتی بنا تدوین و براساس آن برنامه فیزیکی و فضایی دانشکده طرح گردد. در این راستا بخشی از پژوهش حاضر به بررسی ساختار تشکیلاتی مناسب دانشکده باستان‌شناسی اختصاص یافت و ضمن مراجعه به صاحب‌نظران این رشته در نهادهای علمی معتبر چون پژوهشگاه میراث فرهنگی، دانشگاه تهران، دانشگاه بوعلی همدان و نظایر آن، کلیه تجارب موجود گروه‌های باستان‌شناسی دانشگاه‌های ایران و تعداد زیادی از نمونه‌های موجود در سایر نقاط جهان مدنظر قرار گرفت. ماحصل این مطالعات به پیشنهاد ساختار تشکیلاتی دانشکده باستان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز منجر گردید. از آنجا که تصمیم‌گیری درباره این ساختار در این مرحله، برای نهایی کردن برنامه فیزیکی و فضایی طرح و ورود به فاز اول طراحی، ضروری است؛ مجریان طرح لازم دیدند ساختار پیشنهادی را طی گزارش حاضر تقدیم کارفرمای محترم پروژه نمایند تا پس از حکم و اصلاح احتمالی و اتخاذ تصمیم نهایی، مرجعی برای تدوین برنامه فیزیکی پروژه و طراحی معماری آن باشد.

۱- پیشینه باستان‌شناسی در ایران

باستان‌شناسی به منزله زمینه مستقل تحقیق در قرن نوزدهم ظهور کرد (ورنویت، ص ۳۷). در قرن بیستم رشته باستان‌شناسی استوارتر و پیچیده‌تر شد و رویکرد آن از توجه خاصی که در اواخر قرن نوزدهم نسبت به کشف مصنوعات می‌شد، به بررسی جامع‌تر آثار و بقایای گذشته تغییر کرد (همان، ص ۳۵). کاوشهای باستان‌شناسی در ایران به صورت رسمی از سال‌های ۱۳۰۰ شمسی آغاز شد، اما نخستین حفريات باستان‌شناسی حدود نیم قرن پیش از آن در سالهای ۱۲۶۳-۶۵ (۸۶-۱۸۸۴ م) توسط مادام دیالافونا^{۲۱} و همسرش رقم خورد (وندن‌برگ، ۱۳۹۰، مقدمه کتاب). مادام دیالافونا، همسر مارسل دیالافونا مهندس و باستان‌شناس فرانسوی بود. گویا همسر او در وهله اول به جهت یافتن پاسخ‌هایی که در زمینه ارتباط معماری شرق و غرب داشت در سال ۱۲۶۰ شمسی (۱۸۸۱ م) به ایران سفر کرد، اما با دیدن آثار و بقایایی شوش باستان، خصوصاً حفاری‌های انگلیسی‌ها در این منطقه به صرافت حفاری و اکتشاف عتیقه‌جات افتاد. او سه سال بعد با کسب مجوزهایی مجدداً به ایران بازگشت و به حفاری و اکتشاف سایت باستانی شوش پرداخت (دیالافونا، ۱۳۶۱، ص ۳). سفرنامه‌ای که توسط مادام دیالافونا در این سفر تهیه گردیده، و به این جهت جایگاه او را در تاریخ‌نویسی معماری ایران برتر از همسرش می‌نشانند، امروز یکی از مهمترین منابع در شناخت جزئیات حفاری و اکتشافات او و همسرش و نیز شناخت وضعیت آثار تاریخی ایران در عصر قاجار است.

باستان‌شناس فرانسوی دیگری که کار دیالافونا را در شوش پی گرفت، ژاک دمورگان^{۲۲} است. دمورگان در سال ۱۲۷۴ شمسی (۱۸۹۵ م) و در پی قراردادی که امتیاز رسمی حفريات باستان‌شناسی در ایران را به فرانسوی‌ها واگذار می‌کرد، وارد ایران شد^{۲۳}. او که تخصصش دوره‌های پیش از تاریخ بود و سابقه حفاری‌هایی در ایران و از جمله منطقه شوش را داشت، به عنوان مدیر خدمات باستان‌شناسی فرانسه در ایران، منصوب شد. دمورگان از سال ۱۲۷۶ تا ۱۲۹۱ شمسی به مدت ۱۵ سال سرپرست تیم باستان‌شناسی شوش بود. قلعه شوش که از بقایای آجرهای به دست آمده از دوران مختلف ساخته شده در همین زمان ایجاد شد (Amiet, "DE MORGAN").

از این زمان به بعد فعالیت‌های باستان‌شناسی در ایران به تدریج وسعت یافت و خصوصاً از سالهای ۱۳۱۰ (۱۹۳۰ م) و با تصویب قانون عتیقات که به انحصار فرانسوی‌ها بر حفريات باستان‌شناسی پایان داد (ورنویت، ۱۳۸۵، ص ۴۳)، علاوه بر فرانسه، پای هیئت‌های باستان‌شناسی از کشورهایایی چون آلمان، آمریکا، ایتالیا و سوئد نیز به ایران باز شد. برخی از باستان‌شناسان مشهور این

^{۲۱} Madam (Jane) Dieulafoy

^{۲۲} Jacques de Morgan

^{۲۳} Amiet, "DE MORGAN, Jacques" Encyclopaedia Iranica

دوره عبارتند از رمان گیرشمن^{۲۴} که کتاب *ایران از آغاز تا اسلام* او منبع خوبی در مطالعه تاریخ و هنر ایران پیش از اسلام است، ارنست هرتسفلد^{۲۵}، که حفاری‌های او در تخت جمشید و پاسارگاد از اولین حفاری‌های علمی در این منطقه است، فردریک کرفتر^{۲۶}، جانشین هرتسفلد در تخت جمشید، اورل اشتاین^{۲۷}، که حفاری‌های مهمی در جنوب ایران و سیستان انجام داد و اکتشاف کوه خواجه، از سایت‌های مهم دوره اشکانی، و شهر سوخته از دستاوردهای اوست و اریک اشمیت^{۲۸} که عکسهای هوایی او از سایت‌ها و شهرهای باستانی ایران در سالهای ۱۶-۱۳۱۴ شمسی (۳۷-۱۹۳۵م)، از قدیمی‌ترین عکس‌های هوایی از محوطه‌های تاریخی ایران و منابع منحصر به فرد در مطالعات شهرها و محوطه‌های باستانی است.

شخصیت برجسته دیگر که در این سال‌ها به ایران آمد و نقش مهمی در مقاطع آغازین باستان‌شناسی ایران ایفاء کرد، آندره گدار است. گدار معمار، باستان‌شناس و مورخ هنر فرانسوی بود، که در سال ۱۳۰۷ (۱۹۲۸م) به مدیریت دفتر خدمات باستان‌شناسی فرانسه به ایران (اداره کل عتیقات) برگزیده شد^{۲۹}. گدار تحصیل کرده معماری در مدرسه هنرهای زیبای پاریس^{۳۰} (بوزار) بود. او همچنین در زمینه باستان‌شناسی خاورمیانه، به ویژه ایران، مطالعه کرده بود و مانند هرتسفلد، که با او روابطی دوگانه آمیخته از رقابت و دوستی در عراق و بعدتر ایران داشت، هم معمار و هم باستان‌شناس بود. او اولین بار در سال ۱۲۸۹ شمسی (۱۹۱۰م) زمانی که در دفتر آتری ویوله^{۳۱} کار می‌کرد، خاورمیانه را دید. گدار ویوله را در سومین سفرش به عراق برای مطالعه و طراحی از بناهای تاریخی^{۳۲} همراهی می‌کرد. در عراق ویوله و گدار به حفاری در سامرا نیز اقدام کردند، کاری که بعدتر توسط هرتسفلد و زاره دنبال شد. گدار مدتی را نیز در مصر به مطالعه معماری اسلامی گذراند و پس از جنگ جهانی اول با یدا ریولی^{۳۳}، دانش‌آموخته مدرسه زبان‌های شرقی در پاریس و هنرمند با استعداد نقاشی آبرنگ، که از این پس یدا گدار نامیده شد، ازدواج کرد. استعداد یدا گدار در نقاشی بعدها در ترسیمات باستان‌شناسانه بسیار به کار این زوج آمد. گدار از سال ۱۳۰۱ (۱۹۲۲م) تا ۱۳۰۷ در افغانستان بود و سرانجام در این سال در پی توافق تازه ایران و فرانسه در زمینه فعالیت‌های باستان‌شناسی، به ایران آمد. در توافق تازه نخست

^{۲۴} Roman Ghirshman

^{۲۵} Ernst Herzfeld

^{۲۶} Friedrik Krefter

^{۲۷} Aurel Stein

^{۲۸} Erich Friedrich Schmidt

^{۲۹} کلیه اطلاعات مربوط به زندگی گدار، به جز مواردی که ماخذ ذکر گردیده، از منبع زیر اخذ شده است:

Aymerich and Marefat, "Godard, Andre", Encyclopaedia Iranica

^{۳۰} École des BeauxArts of Paris

^{۳۱} Henri Viollet

^{۳۲} to study and sketch historical monuments

^{۳۳} Yedda Reuilly

فرانسه متعهد شد به حضور انحصاری در باستان‌شناسی ایران (موضوع قرارداد پیشین دو کشور) پایان دهد و راه را برای ورود سایر باستان‌شناسان باز کند و در مقابل دولت ایران نیز پذیرفت که مدیریت باستان‌شناسی، کتابخانه و موزه ملی را برای چهار دوره پنج‌ساله به یکی از اتباع فرانسه واگذار کند (زارعی، ۱۳۹۴، ص ۲۰). به این ترتیب گدار به عنوان مدیر اداره عتیقات یا باستان‌شناسی به استخدام دولت ایران درآمد و از سال ۱۳۰۷ تا ۱۳۳۲ (۱۹۵۳م) و پس از وقفه‌ای سه ساله از ۳۹-۱۳۳۵ (۶۰-۱۹۵۶م) مدیریت این اداره را به عهده داشت. او نخستین حضورش را در مقام مدیر اداره عتیقات، از ابتدای سال ۱۳۰۸ با حضور در روند تهیه پیش‌نویس قانون عتیقات، که چهره‌های دیگری نظیر وولسین^{۳۴}، پوپ و هرتسفلد نیز در تدوین آن نقش داشتند، آغاز کرد (همان، ص ۲۲). او در این زمان سیاست‌هایی برای حفاری‌های باستان‌شناسی، حفاظت آثار تاریخی و بازسازی بناها تدوین کرد. گدار در سالهای ۱۳۱۲ تا ۱۶، بنا به خواست دولت ایران وارد فعالیتهای معماری نیز شد و در ترسیم طرح کلی دانشگاه تهران و بنای دانشکده دامپزشکی با معماران ایرانی و فرانسوی همکاری کرد (همان، ص ۲۴). گدار در مقام رییس اداره باستان‌شناسی ایران، مجموعه‌ای از همکاران خارجی و ایرانی را گرد هم آورد. یکی از مشهورترین همکاران خارجی گدار معمار فرانسوی دیگری به نام ماکسیم سیرو^{۳۵} بود که در طراحی بناها و محوطه پیرامون موزه ایران باستان، مدرسه ایرانشهر یزد و نیز دانشکده هنرهای زیبای دانشگاه تهران، که گدار اولین رییس آن بود، با او همکاری کرد و برداشت‌ها و نوشته‌های او درباره کاروانسراهای ایران، تا به امروز نیز یکی از بهترین منابع در مطالعه این موضوع است. از همکاران ایرانی گدار نیز می‌توان به محمدتقی مصطفوی، رییس اداره باستان‌شناسی تهران و رئیس اداره عتیقات کشور از سال ۲۳^{۳۶}، علی سامی، رییس اداره باستان‌شناسی فارس و عیسی بهنام، مسوول حفاری‌های تخت جمشید، اشاره کرد. مصطفوی، سامی، بهنام و بعدتر از ایشان کسانی چون عزت‌الله نگهبان و سیف‌الله کامبخش‌فرد را می‌توان در شمار اولین باستان‌شناسان ایرانی به شمار آورد. در این میان نگهبان، به جهت تحصیلات در این رشته و کمک به توسعه رشته باستان‌شناسی در ایران، شأنی برجسته دارد و از او با نام پدر باستان‌شناسی ایران یاد می‌شود. هرچند نگهبان متولد و بزرگ‌شده شهر اهواز بود اما در زمان او، و تا سالها پس از آن، تلاشی برای ایجاد رشته باستان‌شناسی در اهواز و خوزستان صورت نگرفت. این مهم سرانجام در سال‌های اخیر جامعه عمل پوشید.

Fredrick Roelcker Wulsin^{۳۴}

Maxime Siroux^{۳۵}

^{۳۶} در سال ۱۳۲۳ و در پی تغییراتی که دولت در قانون اداره عتیقات به عمل آورد، محمدتقی مصطفوی رییس اداره عتیقات ایران شد و گدار در سمت مدیر کل این اداره به کار ادامه داد. (سینا زارعی، دیده‌ها و نادیده‌های گدار، ص ۲۵)

۲- پیشینه دانشگاهی رشته باستان‌شناسی در ایران

رشته باستان‌شناسی در سال ۱۳۱۴، یک سال پس از تأسیس دانشگاه تهران، به عنوان یکی از نخستین گروه‌های آموزشی در دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران دایر گردید. بدین ترتیب آموزش علمی باستان‌شناسی در ایران آغاز و زمینه ساماندهی پژوهش‌های باستان‌شناختی و اداره عملی آن در سطح کشور بوسیله فارغ‌التحصیلان ایرانی رشته باستان‌شناسی دانشگاه تهران فراهم آمد. در سال ۱۳۳۸ به همت آقای دکتر عزت‌الله نگهبان، مدیر وقت گروه باستان‌شناسی، مؤسسه باستان‌شناسی دانشگاه تهران با هدف ارتقای فعالیت‌های تخصصی پژوهشی و آموزشی باستان‌شناسی پایه‌گذاری شد. دکتر نگهبان از سال ۱۳۴۸، کاروانسرای صفوی محمدآباد خره قزوین را، پس از مرمت‌های لازم، به عنوان پایگاه پژوهش‌های میدانی و کاوش‌های گروه و مؤسسه باستان‌شناسی در دشت قزوین برگزید. مرحوم دکتر محمود افشار که از سال‌های ۱۳۳۷ تا ۱۳۴۱ بخش اعظم دارائی خود را وقف کرده بود، در سال ۱۳۵۲ به ملاحظه وحدت منظوری که میان فعالیت‌های دانشگاه تهران و نیات خود دید قسمتی از رقبات موقوفات را به مؤسسه باستان‌شناسی این دانشگاه سپرد، زیرا پژوهش در مسائل تاریخی ایران یکی از منظورهای واقف بود؛ این در حالیست که یک سال پیش از آن مرحوم محسن مقدم و همسرش خانم سلما مقدم منزل خود و مجموع آثار فرهنگی را که در آن گرد آورده بودند به عنوان واحدی پژوهشی و آموزشی به طور خاص بر دانشجویان دانشکده هنرهای زیبا و مؤسسه باستان‌شناسی دانشگاه تهران، و به طور عام، بر سایر پژوهشگران وقف کردند (تارنمای گروه باستان‌شناسی دانشگاه تهران). امروزه رشته باستان‌شناسی در قریب به بیست دانشگاه دولتی کشور دایر است. بنا به سنت اولیه این رشته عمدتاً در قالب گروهی در دانشکده‌های ادبیات و علوم انسانی فعالیت می‌کند. البته در سال‌های اخیر برخی از دانشگاه‌های هنر، عمدتاً ذیل دانشکده‌های حفاظت و مرمت، اقدام به تأسیس این گروه کرده‌اند. در ادامه به معرفی تفصیلی ساختار گروه‌های باستان‌شناسی در دانشگاه‌های کشور می‌پردازیم.

۲-۱- پیشینه رشته باستان‌شناسی در دانشگاه شهید چمران اهواز

هرچند پیشنهادات و زمزمه تأسیس رشته باستان‌شناسی در دانشگاه شهید چمران اهواز از سال‌ها قبل، بنا به برخی اقوال از سال‌های میانی ۱۳۵۰، برقرار بوده؛ اما تأسیس و راه‌اندازی رسمی این رشته از سال ۱۳۹۳ صورت گرفت. در این سال آقای دکتر محمود کاشفی‌پور، معاون آموزشی وقت دانشگاه، در گفتگو با خبرگزاری‌های داخلی از راه‌اندازی رشته باستان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز در شهر شوش خبر داد. ایشان، شهریورماه ۹۳، در گفتگو با خبرگزاری تسنیم اعلام داشت: «از آنجا که شهر شوش دارای ظرفیت‌های بالا در زمینه آثار باستانی است که نیاز به صیانت دارند، برای این منظور رشته باستان‌شناسی برای اولین بار در شهر شوش ایجاد و از نیمسال دوم سال تحصیلی جدید در مقطع کارشناسی دانشجویی می‌پذیرد» (خبرگزاری تسنیم، ۱۳

شهریور ۱۳۹۳). به این ترتیب از این سال اولین ورودی کارشناسی باستان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز پذیرفته و طی سال‌های بعد، با پذیرش سالانه ۲۰ تا ۲۵ دانشجو، ادامه یافت. در سال‌های اخیر نیز تلاش مجدانه‌ای برای ارتقاء ظرفیت این رشته از یک گروه آموزشی به دانشکده جریان داشته است، و تهیه طرح جامع دانشکده باستان‌شناسی شوش نیز در همین راستاست.

از آنجا که براساس «آیین‌نامه سازماندهی و تشکیلات دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی مصوب وزارت علوم و تحقیقات و فناوری» دانشکده مؤسسه‌ای است که با حداقل ۳ گروه آموزشی ایجاد می‌شود (جعفری‌مجد، ۱۳۹۲، ص ۱۸۲)؛ بنابراین دانشکده باستان‌شناسی علاوه بر رشته باستان‌شناسی، که در حال حاضر دایر است، حداقل به ۲ رشته دیگر نیاز دارد. با در نظر گرفتن این ضابطه می‌توان حداقل رشته مورد نیاز برای دانشکده باستان‌شناسی را نیز ۵ رشته در نظر گرفت؛ زیرا در صورت اضافه شدن رشته ششم دانشکده، از نظر تشکیلاتی، قابل تجزیه به دو دانشکده مجزا خواهد بود. براین اساس دانشکده باستان‌شناسی از نظر تشکیلاتی حداقل ۳ و حداکثر ۵ گروه خواهد داشت. اما سؤالی که در این مرحله پیش می‌آید آن است که چه رشته‌هایی برای قرار گرفتن در کنار رشته باستان‌شناسی و تشکیل دانشکده‌ای با محوریت این رشته مناسب است. به این منظور لازم است ابتدا نگاهی به ساختار دانشکده‌ها و گروه‌های باستان‌شناسی در ایران و جهان داشته باشیم.

۳- ساختار رشته باستان‌شناسی در دانشگاه‌های ایران

رشته باستان‌شناسی در ایران عمدتاً ذیل دانشکده‌های ادبیات و علوم انسانی فعال است. سرفصل این رشته را نیز گروه علوم انسانی شورای عالی برنامه‌ریزی وزارت علوم در سال ۱۳۶۵ تدوین کرده که براساس تارنمای دفتر برنامه‌ریزی این وزارتخانه تا به امروز تنها سرفصل فعال و مورد استفاده در این رشته است. واحدهای تخصصی باستان‌شناسی عمدتاً واحدهایی نظری است که هدف آن فراهم آوردن بینش لازم درباره گذشته بشر (اعم از دوران تاریخی و پیش از تاریخ)، نحوه کشف و حفاظت از بقایای گذشته و کسب مهارت‌های اولیه در اموری چون ترسیم و خواندن متون تاریخی و خطوط باستانی، به‌مثابه ملزومات این رشته، است. علاوه بر اینها دانشجویان می‌بایست در ترم آخر یک فصل را به صورت عملی به حفاری و کاوش در سایتی باستانی بگذرانند تا آموزه‌های نظری خود را در عمل بیازمایند.

در حال حاضر، رشته باستان‌شناسی در ۱۸ دانشگاه و مرکز آموزش عالی دولتی، به جز دانشگاه شهید چمران اهواز، ارائه می‌شود. از این شمار در ۱۱ دانشگاه، شامل دانشگاه‌های تهران، شهید بهشتی، لرستان، رازی کرمانشاه، جیرفت، سیستان و بلوچستان، نیشابور، محقق اردبیلی، تربیت مدرس، شهرکرد و مجتمع آموزش عالی گناباد، این رشته در دانشکده‌های ادبیات و علوم انسانی ارائه می‌گردد. در سه دانشگاه، شامل دانشگاه زابل و کاشان و همدان، این رشته در دانشکده‌های هنر و معماری ارائه می‌گردد. در دو دانشگاه، هنر اصفهان و هنر شیراز، این رشته در دانشکده‌های حفاظت و مرمت ارائه می‌گردد. در یک دانشگاه، تربت حیدریه، این رشته به صورت منفرد و تحت نام سایر رشته‌ها، در کنار رشته علوم سیاسی، ارائه می‌گردد و سرانجام در دانشگاه مازندران این رشته در دانشکده تازه تأسیسی تحت عنوان دانشکده میراث فرهنگی ارائه می‌شود. جدول ذیل اسامی دانشگاه‌ها، دانشکده‌ها و گروه‌های همجوار رشته باستان‌شناسی در نظام آموزشی ایران را به نمایش می‌گذارد.

جدول ۱-۳. گروه‌های باستان‌شناسی در دانشگاه‌های ایران

ردیف	دانشگاه	دانشکده	گروه‌های آموزشی همجوار باستان‌شناسی
۱	دانشگاه تهران	دانشکده ادبیات و علوم انسانی	زبان و ادبیات فارسی - فلسفه - تاریخ - زبان و ادبیات عرب - فرهنگ و زبانهای باستانی - ایرانشناسی - زبان شناسی
۲	دانشگاه تربیت مدرس	دانشکده ادبیات و علوم انسانی	زبان انگلیسی - تاریخ - تربیت بدنی - جامعه شناسی - جغرافیا و برنامه ریزی شهری - روانشناسی - زبان فرانسه - زبان و ادبیات عرب - زبان و ادبیات فارسی - علوم تربیتی - علوم سیاسی - علوم قران و حدیث - فلسفه و حکمت و منطق - مطالعات زنان - زبانشناسی - سنجش از دور - زبان روسی - جغرافیای سیاسی - جغرافیای طبیعی - دروس مدرسی - روابط بین الملل - جغرافیا و برنامه ریزی روستایی

۳	دانشگاه حیدریه	تربت به صورت منفرد ارائه می‌شود	علوم سیاسی
۴	دانشگاه جیرفت	دانشکده ادبیات و علوم انسانی	زبان و ادبیات فارسی- تاریخ- جغرافیا، آب و هوا شناسی
۵	دانشگاه کرمانشاه	رازی دانشکده ادبیات و علوم انسانی	الهیات، حقوق، جغرافیا، معارف اسلامی، ادبیات و زبان عرب، ادبیات و بان فارسی، ادبیات و زبان انگلیسی، علوم تاریخ
۶	دانشگاه زابل	دانشکده هنر و معماری	معماری، شهرسازی، مرمت آثار تاریخی، هنرهای نمایشی
۷	دانشگاه سیستان و بلوچستان	دانشکده ادبیات و علوم انسانی	زبان و ادبیات فارسی- زبان و ادبیات عربی- علوم اجتماعی - تاریخ- زبان و ادبیات انگلیسی
۸	دانشگاه شهرکرد	دانشکده ادبیات و علوم انسانی	علوم ورزشی - زبان های خارجه -زبان و ادبیات فارسی- حقوق- علوم قران و حدیث- معارف اسلامی - مشاوره و راهنمایی- مدیریت جهانگردی -ادیان و عرفان تطبیقی
۹	دانشگاه بهشتی	شهید دانشگاه ادبیات و علوم انسانی	تاریخ- زبان و ادبیات انگلیسی- زبان و ادبیات عرب- زبان و ادبیات فارسی- علوم اجتماعی- فلسفه- زبان و ادبیات چینی و شرق دور- زبان و ادبیات روسی و اسلاوی- زبان شناسی- زبان و ادبیات آلمانی- زبان و ادبیات فرانسه و لاتین
۱۰	دانشگاه کاشان	دانشکده معماری و هنر	معماری - صنایع دستی- فرش- فناوری معماری- مطالعات عالی هنر
۱۱	دانشگاه اردبیلی	محقق دانشکده ادبیات و علوم انسانی	جغرافیای طبیعی، زبان و ادبیات عرب، ادیان و عرفان و فلسفه، هنر، زبان و ادبیات فارسی، تاریخ و جامعه‌شناسی، حقوق و علوم سیاسی
۱۲	مجتمع آموزش عالی گناباد	دانشکده ادبیات و علوم انسانی	زبان شناسی- حقوق- مدیریت بازرگانی- مدیریت صنعتی- زبان و ادبیات انگلیسی- آموزش زبان انگلیسی
۱۳	دانشگاه لرستان	دانشکده ادبیات و علوم انسانی	تربیت بدنی - زبان انگلیسی - تاریخ- زبان و ادبیات فارسی- زبان و ادبیات عرب- علوم تربیتی- روانشناسی- حقوق- علوم سیاسی- معارف اسلامی و فلسفه-جغرافیا
۱۴	دانشگاه مازندران	دانشکده میراث فرهنگی	هنرهای صناعی، مدیریت جهانگردی، مردم‌شناسی، مترجمی زبان انگلیسی
۱۵	دانشگاه نیشابور	دانشکده ادبیات و علوم انسانی	علوم ورزشی - زبان انگلیسی -زبان و ادبیات فارسی- علوم سیاسی- معارف اسلامی - تاریخ تشیع- جامعه شناسی
۱۶	دانشگاه هنر اصفهان	دانشکده مرمت و حفاظت	باستان سنجی - مرمت اشیا تاریخی و فرهنگی- مرمت بنا و احیای بافتهای تاریخی
۱۷	دانشگاه هنر شیراز	دانشکده مرمت و حفاظت	نقاشی- گروه عمومی و معارف اسلامی - مرمت ارتباط تصویری- معماری داخلی- ادبیات نمایشی- بناهای تاریخی- فرش - موزه
۱۸	دانشگاه همدان	هنر و معماری	گرافیک - طراحی شهری- طراحی صنعتی

۴- ساختار رشته باستان‌شناسی در دانشگاه‌های خارج از ایران

رشته باستان‌شناسی در دانشگاه‌های اروپا و آمریکا اغلب در قالب گروه (دپارتمان) به صورت مستقل یا وابسته به یک دانشکده ارائه می‌شود. به عنوان مثال در دانشگاه لیدن^{۳۷} هلند باستان‌شناسی در قالب دانشکده‌ای مستقل که تنها دارای همین رشته است و با کادری بالغ بر ۱۷۰ نفر، اعم از کارکنان و اعضای هیات علمی، به بیش از ۵۰۰ دانشجو در مقاطع کارشناسی، ارشد و دکتری سرویس می‌دهد، ارائه می‌شود؛ از سوی دیگر در دانشگاهی چون UCLA این رشته در بخش علوم اجتماعی^{۳۸} و در دانشگاه سیدنی^{۳۹} در دانشکده هنر و علوم اجتماعی^{۴۰} ارائه می‌شود.

همنشینان این رشته نیز در دانشکده‌های مختلف متفاوتند. شکل رایج در بسیاری از کشورهای اروپایی قرار گرفتن باستان‌شناسی در کنار گروه تاریخ باستان و تاریخ کلاسیک است. همین الگو در دانشگاه‌های متأثر از اروپا نیز استفاده شده، به‌عنوان مثال دانشکده باستان‌شناسی قاهره شامل گروه‌های مصرشناسی^{۴۱}، باستان‌شناسی اسلامی^{۴۲}، حفاظت باستان‌شناسی^{۴۳} و باستان‌شناسی رومی-یونانی^{۴۴} (پیش از اسلام مصر) است. اما در دانشگاه‌های آمریکایی شکل رایج‌تر قرار گرفتن باستان‌شناسی در کنار انسان‌شناسی^{۴۵} و تشکیل دانشکده‌های باستان‌شناسی و انسان‌شناسی است. البته در این نگاه انسان‌شناسی متفاوت از علمی چون مردم‌شناسی^{۴۶} است اما در مجموع ذیل علوم انسانی^{۴۷} شمرده می‌شود.

³⁷ Leiden University

³⁸ Social Sciences Division

³⁹ The University of Sydney

⁴⁰ Faculty of Arts and Social Sciences

⁴¹ Egyptology

⁴² Islamic Archaeology

⁴³ Archaeological Conservation

⁴⁴ Roman-Greco Archaeology

⁴⁵ Anthropology

⁴⁶ Ethnology

⁴⁷ Human Sciences

۵- پیشنهاد ساختار تشکیلاتی دانشکده باستان‌شناسی در دانشگاه شهید چمران اهواز

براساس آنچه آمد برای رشته باستان‌شناسی، بنا به وضع موجود، دو ساختار کلی می‌توان قائل شد. در یک ساختار این رشته عمدتاً ذیل رشته‌های علوم انسانی دیده می‌شود و هم‌نشینان آن رشته‌هایی از همین دسته علوم، چون تاریخ و جغرافیا و مردم‌شناسی و زبان‌شناسی و نظایر آنند. همانگونه که دیدیم این ساختار در دانشگاه‌های ایران نیز سابقه فراوانی دارد. در ساختار دیگر رشته باستان‌شناسی ذیل تاریخ هنر و میراث فرهنگی دیده می‌شود. این ساختار، هرچند در اروپا و برخی دانشگاه‌های متأثر از اروپا مسبوق به سابقه است، در کشورمان نسبتاً نوپاست و تنها در یک دهه اخیر دانشگاه‌هایی با این رویکرد اقدام به تأسیس رشته باستان‌شناسی نموده‌اند. در این ساختار رشته‌هایی چون مرمت و حفاظت و جهانگردی و نظایر آن هم‌نشینان رشته باستان‌شناسی به شمار می‌روند. جدول ذیل مجموعه‌ای از رشته‌های موجود در هریک از این ساختارها را نشان می‌دهد.

جدول ۵-۱. رشته‌های سازگار با باستان‌شناسی

رشته‌های سازگار باستان‌شناسی در رویکرد میراثی	رشته‌های سازگار باستان‌شناسی در رویکرد علوم انسانی
باستان‌سنجی (کارشناسی ارشد)، صنایع دستی، فرش، مدیریت جهانگردی، هتلداری، موزه، گردشگری، مدیریت موزه (کارشناسی ارشد)، مطالعات موزه (ارشد)، مرمت آثار تاریخی، مرمت بناهای تاریخی، هنرهای صناعی، و غیره.	تاریخ، تاریخ تمدن، زمین‌شناسی، جغرافیای طبیعی، جغرافیای فرهنگی، مردم‌شناسی، ایران‌شناسی، زبان‌شناسی، زبان‌های ایران باستان (کارشناسی ارشد)، زبان‌های باستانی ایران و بین‌النهرین (کارشناسی ارشد)، آب و هواشناسی، و غیره.

از آنجا که رشته‌های موجود در رویکرد علوم انسانی اغلب در دانشکده‌های مختلف دانشگاه شهید چمران اهواز، خصوصاً دانشکده ادبیات و علوم انسانی، موجود است یا آنها که موجود نیست، چون زبان‌شناسی و ایران‌شناسی، تأسیس آن در دانشکده‌های موجود موجه‌تر است؛ پیشنهاد می‌گردد گروه باستان‌شناسی در دانشگاه شهید چمران با رویکرد میراث فرهنگی تأسیس گردد. در این گروه نیز رشته‌هایی چون فرش، صنایع دستی و هنرهای صناعی ملازمت بیشتری با رشته‌های هنر دارند که استقرار آنها در دانشکده هنر دانشگاه موجه‌تر است. این موضوع درباره رشته مرمت نیز تا حدی صادق است، اما از آنجا که مرمت دارای دو شاخه مرمت ابنیه و مرمت آثار است؛ پیشنهاد می‌گردد مرمت ابنیه که از نظر کاربرد و همچنین زمینه کالبدی مورد نیاز رشته، با دانشکده هنر و بافت تاریخی شهر شوشتر (محل استقرار دانشکده هنر دانشگاه شهید چمران) سازگارتر است، در این شهر استقرار یابد؛ و مرمت آثار که نزدیکی و پیوند تنگاتنگی با باستان‌شناسی دارد در کنار این رشته فعال شود.

براین اساس پنج رشته‌ای که می‌توانند دانشکده باستان‌شناسی دانشگاه شهید چمران را در شکل نهایی آن فعال سازند، عبارتند از باستان‌شناسی، مرمت آثار تاریخی، موزه، گردشگری، و هتلداری. در ادامه شناسنامه هریک از این رشته‌ها، در ساختار آموزشی وزارت علوم و تحقیقات و فناوری، اختصاراً معرفی می‌گردد.

۱-۵- باستان‌شناسی: باستان‌شناسی از جمله رشته‌های گروه تحصیلی علوم اجتماعی، زیرگروه علوم تاریخ و باستان‌شناسی است که در مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری دارای گرایش‌های گوناگون است. سرفصل این رشته در مقطع کارشناسی پیوسته با مصوبه شماره ۴۲ به تاریخ ۱۳۶۵/۲/۶ تصویب گردیده که تا کنون فعال و مورد رجوع است. رشته باستان‌شناسی دارای گرایش‌های مختلف پیش از تاریخ، دوران تاریخی و دوران اسلامی در مقاطع ارشد و دکتری است. در سال‌های اخیر نیز رشته باستان‌سنجی، در مقطع کارشناسی ارشد، ذیل گروه تحصیلی هنر و معماری، زیرگروه هنرهای کاربردی تأسیس گردیده که نوعی تخصص میان‌رشته‌ای در حوزه باستان‌شناسی و میراث‌فرهنگی به شمار می‌رود. بنا به اطلاع دانشگاه تهران نیز در تدارک تأسیس رشته‌ای با نام علوم باستان‌شناسی در مقطع کارشناسی است که هدف آن پوشش نیازهای علمی رشته باستان‌شناسی در حوزه‌هایی چون باستان‌سنجی، باستان گیاه‌شناسی، باستان جانورشناسی و نظایر آن است. چنین رشته‌ای در صورت تأسیس می‌تواند مکمل خوبی برای رشته باستان‌شناسی در دانشگاه شهید چمران اهواز باشد.

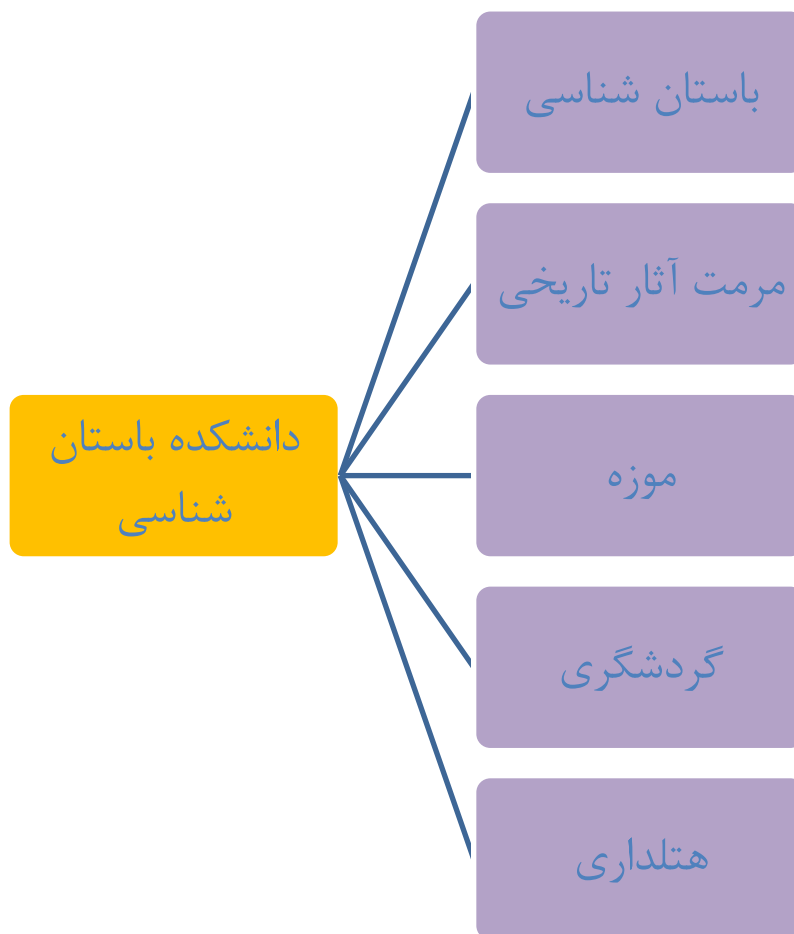
۲-۵- مرمت آثار تاریخی: مرمت آثار تاریخی از جمله رشته‌های گروه تحصیلی هنر و معماری، زیرگروه معماری است که در مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری دارای گرایش‌های گوناگون است. سرفصل این رشته در مقطع کارشناسی پیوسته با مصوبه شماره ۲۱ به تاریخ ۱۳۶۴/۸/۱۸ تصویب گردیده که تا کنون فعال و مورد رجوع است. این رشته دارای گرایش مرمت اشیای فرهنگی و تاریخی در دو مقطع کارشناسی ارشد و دکتری است.

۳-۵- موزه: موزه از جمله رشته‌های گروه تحصیلی هنر و معماری، زیرگروه هنرهای کاربردی است که در مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد دارای گرایش‌های گوناگون است. آخرین بازنگری سرفصل این رشته در مقطع کارشناسی پیوسته با مصوبه شماره ۸۴۳ به تاریخ ۱۳۹۲/۶/۱۷ تصویب گردیده که تا کنون فعال و مورد رجوع است. این رشته دارای دو گرایش کارشناسی ارشد پیوسته، با نام مدیریت موزه و مطالعات موزه، و یک گرایش کارشناسی ناپیوسته، کارشناس حرفه‌ای میراث فرهنگی - امور موزه، است.

۴-۵- گردشگری: گردشگری از جمله رشته‌های گروه تحصیلی علوم اجتماعی، زیرگروه گردشگری است که در مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری دارای گرایش‌های گوناگون است. آخرین بازنگری سرفصل این رشته در مقطع کارشناسی پیوسته با مصوبه شماره ۱۳۹۵۰۱۲۳ به تاریخ ۱۳۹۵/۱/۲۳ تصویب گردیده که تا کنون فعال و مورد رجوع است. رشته گردشگری

دارای گرایش‌های مختلف در مقطع کارشناسی ارشد است که از جمله می‌توان به توسعه گردشگری، کارآفرینی گردشگری، برنامه‌ریزی گردشگری (توریسم)، و مدیریت اشاره کرد. این رشته دارای دکتری تخصصی نیز می‌باشد.

۵-۵- هتلداری: هتلداری از جمله رشته‌های گروه تحصیلی علوم اجتماعی، زیرگروه گردشگری است. آخرین سرفصل این رشته دارای شماره و تاریخ تصویب مشابه با رشته گردشگری است. مقاطع ارشد و دکتری این رشته مشابه رشته گردشگری است و دارای مقطع کارشناسی ناپیوسته‌ای با عنوان کارشناسی حرفه‌ای مدیریت هتلداری نیز می‌باشد.

نمودار ۵-۱. ساختار پیشنهادی دانشکده باستان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز

منابع و مأخذ مکتوب

ورنویت، استیون، ظهور و رشد باستان‌شناسی دوران اسلامی، ترجمه پروین مقدم، فصلنامه گلستان هنر، سال دوم، شماره ۲ (شماره

پیاپی ۴)، تابستان ۱۳۸۵ صص ۳۵-۵۰

وندن‌برگ، لوئی، باستان‌شناسی ایران باستان، با مقدمه رمن گیرشمن، ترجمه دکتر عیسی بهنام، انتشارات دانشگاه تهران، تهران،

۱۳۹۰

دیالافوئا، ژان، سفرنامه مادام دیالافوئا، ترجمه همایون فره‌وشی، کتابفروشی خیام، تهران، ۱۳۶۱

Amiet, "DE MORGAN, Jacques" Encyclopedia Iranica (accessed on
<http://www.iranicaonline.org/articles/de-morgan>)

زارعی، سینا، دیده‌ها و نادیده‌های گذار؛ بررسی دیدگاه آندره گذار در مرتبه شناخت آثار ایران، رساله برای دریافت درجه کارشناسی

ارشد در رشته مطالعات معماری ایران، دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده معماری و شهرسازی، اردیبهشت ۹۴، به راهنمایی دکتر

زهره تفضلی، مشاور دکتر مهرداد قیومی بیدهندی

تارنمای گروه باستان‌شناسی دانشگاه تهران. (دسترسی بر <http://literature.ut.ac.ir/archeology>)

جعفری مجد و دیگران. مجموعه قوانین و مقررات وزارت علوم و تحقیقات و فناوری. تهران: سازمان سنجش آموزش کشور. ۱۳۹۲.